

A Magyar Kémiai Folyóirat 20 éve. Az új folyam.

Főszerkesztői búcsúlevél

SOHÁR Pál*

Amikor 2004-ben elvállaltam a Magyar Kémiai Folyóirat főszerkesztői feladatait, átvéve elődömtől, Pungor Ernő akadémikustól a stafétabotot, a lap támadások kereszttüzében, a megszűnéséhez igen közel, úgyszólván reménytelen helyzetben volt. A kiadvány tulajdonosa, a Magyar Kémikusok Egyesülete (MKE) és a formális társtulajdonos, a Magyar Tudományos Akadémia Kémiai Tudományok Osztálya (KTO), szinte egyhangúan a folyóirat megszüntetése mellett foglalt állást.

Az MKE elnöksége papírpocséklással és meg nem térülő kiadásokkal érvelt. A KTO, amely úgy vált formálisan társtulajdonossá, hogy korábbi kiadványa a Kémiai Közlemények beleolvadt a MKF-ba, azzal indokolta állásfoglalását, hogy az értékes tudományos eredményeket tartalmazó, nemzetközi szakmai követelményeknek megfelelő, színvonalas publikációkat nem szabad a világ tudományos közléte elől elrejteni a magyar nyelvű megjelentetéssel, a nem jelentős tudományos eredmények közzétételére pedig kár költségeket vállalni.

Utóbbi érveléssel nehéz volt vitába szállni. Hogy mégis vállaltam az akkor elég kilátástalannak tűnő harcot a lap életben-tartásáért, annak fő okai a következők voltak:

- Az 1895-ben Than Károly alapította kiadvány már akkor több, mint egy évszázados múltra tekintett vissza, s e tradíció tovább-örzése az utódok kötelezettsége;
- A MKF az egyetlen magyar nyelvű, a hazai kémiai kutatási eredményeket közzé tevő és a magyar szaknyelvet ápoló kiadvány;
- A lap a naprakész szaknyelv átadásának egyedüli eszköze az új vegyészgenerációk és a mai határainkon kívül idegen nyelven tanuló, oktató és publikáló magyar kémikusok számára.

Ezek az ellenérvek azonban nem voltak elegendőek a vegyész akadémikusok, a KTO tagjai nagy többségének meggyőzéséhez. Mindössze hárman támogatták a MKF fennmaradását illető javaslatom: az azóta elhunyt Inczédy János, Medzihradszky Kálmán és id. Szántay Csaba. A MKE elnökség azzal a feltétellel vállalkozott a lap fenntartására, ha elvállalom a főszerkesztői posztot és a lapot a korábinál drasztikusan redukált papír-igénnyel, az addigi havi megjelenés helyett negyedévente kiadandó formában működtetjük.

A fenti feltételekkel, 2005-ben megindult az új formátumú Magyar Kémiai Folyóirat új folyama. A kiadványt érő támadásoknak azonban ezzel sem szakadt vége: folytonos támadások, gáncsoskodások és kritizálások közepette kellett folytatni a harcot a lap fenntartásáért.

E harc sikerének kulcsa volt, hogy színvonalas a tudományterület és művelői számára hasznos anyaggal sikerüljön megtölteni a lapszámokat.

Idegen nyelven már megjelent anyagok magyar nyelven újra-közlésének nem láttuk értelmét. Az originális közlemények megjelentetése pedig egy igen szűk mezsgyét jelentett, s csak olyan anyagok publikálása jöhetett szóba, amelyek szakmai színvonala ugyan megfelelő volt, de valamilyen okból mégis indokolt volt a magyar nyelvű közzététel.

Ezért más jellegű írások kiadásáról kellett gondolkodnunk. Megoldásul új rovatok indítása látszott célszerűnek.

Az új rovatok egyikében intézményi kutatási beszámolókat terveztünk közzétenni. A legkiemelkedőbb hazai kémiai kutatásokat végző intézményeket, egyetemi tanszékeket, akadémiai és ipari kutatóintézeteket és laboratóriumokat kértük fel, hogy az elmúlt néhány év legfontosabb eredményeit áttekintő írásokat küldjenek közlésre ebbe a rovatba. Ezek az összefoglalók hiteles forrásul, szakszerű dokumentálásul szolgálhatnak a tárgyévben folyó hazai kémiai kutatások fontosabb eredményeinek, kutatási témáinak.

Rendkívül fontosnak gondoltuk, hogy az egyetemek doktoranduszai, akik a PhD-fokozat megszerzéséhez két-három nemzetközi folyóiratban megjelentetett közleményt kellett írniuk, e cikkekből állítsanak össze magyar nyelvű összefoglalót a MKF számára. Az ilyen kéziratok összeállítása több előnnyel jár: A doktorandusz megtanulhatja, hogyan lehet tudományos közleményt jól megírni, egy esetleg szerkezetgazó anyagról tömör, jól áttekinthető, jól megszerkesztett írást készíteni. A magyar szaknyelv ápolásához, helyes használatához is hozzájárulhatnak az ilyen írások.

A kiemelkedő, kimagasló kutatási eredményeket elérő magyar kémikusok között sokan vannak, akik bár rászolgáltak, különböző okok miatt mégsem lettek tagjai a Magyar Tudományos Akadémiának. Amíg az akadémikusok tudó-

* Tel.: +36 1 376 5253, e-mail: pal.miklos.sohar@ttk.elte.hu

mányos tevékenységéről bő dokumentáció marad fenn az utókor számára, a nem akadémikus kiválóságok közül sok munkásságának alig marad nyoma. Ezért erkölcsi kötelezettségnek gondoltuk, hogy a múlt eme kiemelkedő szaktekintélyeinek életpályáját, kutatómunkáját bemutató írások lássanak napvilágot a MKF hasábjain.

Az 1956-os szabadságharc és forradalom sok kiváló magyar vegyészt kényszerített emigrációba. De más okból külföldre került vegyészhonfitársaink közül is sokan kiemelkedő kémiai kutatásokat végeztek. Közülük számosan világszerte kimagasló szakmai karriert futottak be, de ennek híre nem mindig jutott el szülőhazájukba. Az ő életpályájukat bemutató anyagok közzétételét is fontos feladatnak tekintettük, s az előktől magukat bemutató írásokat, a már elhunytakról munkatársaiktól kértünk megemlékezéseket.

A MKF, mint érintettem, átvette a beleolvadt MTA Kémiai Közlemények feladatait. Ezek közül igen fontos az új levelező és rendes akadémiai tagok székfoglalói nyomán készült írások közzététele, valamint az MTA közgyűlésekhez, a Tudomány Ünnepe rendezvényekhez, vagy egyes osztályülésekhez csatlakozó előadói ülések, előadások anyagának megjelentetése.

Alkalmanként a magyar kémiát képviselő kiválóságokkal készült interjúk is helyet kaptak a MKF lapjain.

Szomorú kötelezettsége a folyóiratnak elhunyt szaktársainkról nekrológok, megemlékezések közzététele.

Esetenként kutatási programok, ösztöndíjakkal, ösztöndíjasokkal kapcsolatos hírek, adatok, könyvismertetések, jelentős kémiai tárgyú rendezvények híryanagjai is helyet kaptak a lapban.

Mindezek, úgy véljük, értékes, hasznos dokumentációiként szolgálhatnak az utókor számára az elmúlt két évtized magyarországi kémiai tudományos közélet eseményeinek, s indokolják a nagy hagyományú Magyar Kémiai Folyóirat fenntartását.

A fentebb elmondottak alátámasztására az alábbiakban néhány tény és számszerű adat szolgálhat:

Eredeti közlemény összesen 20 jelent meg 2004 óta az MKF számaiban, s az átlagosan évi egy publikációt érthetővé tesz a korábban leírtak.

Az intézményi beszámolók sorában az ATOMKI, a BME, DTE, ELTE, a Megújuló Energiák Nemzetközi Lab., az MTA Izotop Intézet, MTA TTK Anyag és Környezatkémiai Int., a Pannon Egyetem, POTE, SZTE, VE, Veszprémi Műszaki Kémiai KI szerepeltek (a BME és SZTE kétszer is), s egy több intézményt, ipari kutató helyet felsorakoztató „Gyógyszeripari Kutatások” című hármas lapszám 23 közleménnyel.

Különösen öröndetes, hogy bár folytonos küzdelmek és rábeszélések árán, de két évtized során összesen mégis 33 PhD értekezés anyagát összefoglaló írás jelent meg a MKF hasábjain.

Az MTA rendezvényekhez kapcsolódva a következő témakörökben került sor előadói ülésekre, amelyek előadásainak nyomán készült cikkek a Folyóirat számaiban kaptak helyet: szénhidrát-kémia, ioncsere-kémia, koordinációs kémia, kolloid-kémia, környezatkémia, NMR spektroszkópia, kvantumkémia, farmakológia, gyógyszerkutatás, számítástechnika, műszeres módszerek, széndioxid, kristallográfia.

Az akadémiai székfoglaló-előadások alapján készült publikációk szerzői: Császár Attila, Dékány Imre, E. Kövér Katalin, Fülöp Ferenc, Hargittai Magdolna, Hermecz István, Horvai György, Hudecz Ferenc, Huszthy Péter, Iván Béla, Jó Ferenc, Kollár László, Marosi György, Nyulászi László, Perczel András, Pukánszky Béla, Sente Lajos és Zrinyi Miklós.

A közelmúlt hazai és külföldön élt/élő kiváló kémikusainak életútját bemutató írások, megemlékezések: Antus Sándor, Austerweil Géza, Angyal István, Bajusz Sándor, Boksay Zoltán, Brücher Ernő, Cornides István, Fülöp Ferenc, Gegus Ernő, Hevesi László, Holly Sándor, Imre Lajos, Kapuy Ede, Kiss Tamás, Kuzmann János, Lipták András, Messmer András, Mester László, Pallos László, Paulik Ferenc, Paulik Jenő, Pavláth Attila, Pálkó István, Rétey József, Ruff Imre, Széll Tamás, Toldy Lajos, Török Ferenc, Varsányi György, Zsakó János.

Interjúk, könyv- és program-ismertetések, egyedi előadások anyaga tette teljessé a folyóirat húsz évfolyamát. Külön, ünnepi számot szenteltünk az 1956-os forradalom és szabadságharc kémikusokat, kémiai intézményeit érintő történeteinek az 50 éves jubileum alkalmából.

A megemlékezések és nekrológok sajnos hosszú sora kapott helyet a lap számaiban: Ambrus Gábor, Bernáth Gábor, Biczó Géza, E. Kövér Katalin, Fonyó Zsolt, Györgydeák Zoltán, Hangos Istvánné, Hermecz István, Hlavay József, Inczédy János, Kapovits István, Kálmán Alajos, Kucsman Árpád, Kugler Elvira, Lukovits István, Nyiredy Szabolcs, Oláh György, Pais István, Pólos László, Pungor Ernő, Réffy József, Ribár Béla, Sándorfy Kamill, Stájer Géza, Szejtli József, Zsádon Béla.

Itt szeretnék köszönetet mondani a lap szerkesztésében közreműködő munkatársaimnak, mindenek előtt Kotschy András és Huszthy Péter szerkesztőknek, a technikai szerkesztőknek: Nagy Tibor Zsigmondnak, Molnár Istvánnak és Dinnyés Tündének, a szerkesztő Bizottság korábbi és jelenlegi tagjainak: Baranyai Andrásnak, Felinger Attilának, Gelencsér Andrásnak, Jó Ferencnek, Keglevich Györgynek, Kilár Ferencnek, Nagypál Istvánnak, Szakonyi Zsoltnak, Szilágyi Lászlónak és Wölfling Jánosnak.

Fontos kötelezettségemnek tekintetem, hogy a minden évfolyam utolsó lapszámához írott főszerkesztői levélben köszönetet mondjak a folyóiratban közzétett írások bírálóinak. Ezt a hagyományt folytatva a Szerkesztőség, a Magyar Kémikusok Egyesülete és a magam nevében, ezúttal is szeretném köszöntönni a kéziratokat elbíráló szakembereknek önzetlen, szakszerű és gondos munkájukért. A 129. évfolyam számaiban megjelent közleményeket alábbi kollégáink lektorálták: Bényei Attila, Bozó Éva, Csámpai Antal, Drahos László, Frank Éva, Frigyes Dávid, Gelencsér András, Haszpra László, Hegedűs László, Inzelt György, Kiss Éva, Kollár László, Kónya Zoltán, Láng Győző, Mernyák Erzsébet, Mika László Tamás, Náray-Szabó Gábor, Ötvös Sándor, Perjési Pál, Pintér István, Skodáné Földes Rita, Szalay Roland, Szöllősi György, Tungler Antal, Vékey Károly, Volk Balázs, és Weidinger Tamás.

Végül néhány szó a jelen, főszerkesztőségemmel utolsóként megjelenő kettős lapszámról, a 129. évfolyam 2023. évi 3. és 4. füzetéről:

Nagy öröm számomra, hogy sikerült megvalósítani a kezdetektől ápolta számomra különösen fontos tervem: egy nagyrészt határon kívül tevékenykedő magyar kémikusok

írásaiból álló MKF-számot. A 2023/3-4 lap szerzői között erdélyi és vajdasági magyar vegyészkutatók írásai látnak napvilágot. Remélem, hogy a Magyar Kémiai Folyóiratnak még sok jövőbeli évfolyama nyújt fórumot a magyar kémiai kutatásoknak, s a jelen „határon kívüli” lapszámat továbbiak is követik majd.

Leendő utódomnak a főszerkesztői megbízatásához elhivatottságot, sok energiát, kitartást és sok sikert kívánok, az olvasóknak, előfizetőknek, a fenntartó intézményeknek, s kiemelten a MKF szerkesztői munkájában résztvevő munkatársaimnak hálásan köszönöm a bizalmat, támogatást és a lelkes közreműködést.

Legvégül ezúttal is köszönöm a Magyar Tudományos Akadémia Kémiai Tudományok Osztálya anyagi támogatását, amellyel a folyóirat megjelentetését segítette, a megjelent közlemények szerzőinek, hogy írtásaik közzétételére a Magyar Kémiai Folyóiratot választották, az előfizetőknek és olvasóknak pedig a folyóirat iránti bizalmukat, érdeklődésüket és támogatásukat.

Budapest, 2023. december